

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
ҒЫЛЫМ КОМИТЕТІ
Ш.Ш.УӘЛИХАНОВ АТЫНДАҒЫ ТАРИХ
ЖӘНЕ ЭТНОЛОГИЯ ИНСТИТУТЫ

«EDU.E-HISTORY.KZ»
ЭЛЕКТРОНДЫҚ ҒЫЛЫМИ ЖУРНАЛЫ

№ 3(11) шілде-қыркүйек 2017

ISSN 2710-3994

EDU.E-HISTORY.KZ
**ЭЛЕКТРОНДЫҚ ҒЫЛЫМИ
журнал**

2017, № 3(11)

EDU.E-HISTORY.KZ
электронный научный журнал

2017, № 3(11)

EDU.E-HISTORY.KZ
electronic scientific journal

2017, № 3(11)

Құрылтайшы:

Республикасы Ғылым және жоғары білім министрлігі Ғылым комитеті
Ш.Ш. Уәлиханов атындағы Тарих және этнология институты ШЖҚ РМК

Басредактор

Қабылдинов Зиябек Ермұханұлы

Редакциялық алқа:

Р. Абдуллаев (Өзбекстан), Н. Аблажей (Ресей), Б. Аяған, М. Әбусейітова, С. Әжіғали,
Н. Әлімбаев, Б. Байтанаев, Қ. Жұмағұлов, Ғ. Кенжебаев, Б. Көмеков,
Мансура-Хайдар (Үндістан), Р. Масов (Тәжікстан), Ә. Мұқтар, В. Плоских (Қырғызстан),
Ю. Петров (Ресей), О. Смағұлов, Сон Ен Хун (Оңтүстік Корея), Е. Сыдықов,
У. Фиерман (АҚШ), А. Чубарьян (Ресей)

Жауапты редактор:

З. Төленова

Редактор:

Р. Көбеев

Редакцияның мекен-жайы:

050100, Қазақстан Республикасы,
Алматы қ.,
Шевченко көшесі, 28,
Ш.Ш. Уәлиханов атындағы Тарих және этнология институты,
«Edu.e-history.kz»
электрондық ғылыми журналының редакциясы
Телефон: +7(727)272-47-59
E-mail: edu.history@bk.ru
Электрондық мекен-жай: <https://edu.e-history.kz/>

Ғылыми журнал Қазақстан Республикасы Инвестициялар және даму министрлігінің
Байланыс, ақпараттандыру және ақпарат комитетінде 2014 ж. 29 қазанында тіркелген.
Тіркеу нөмірі № 14602-ИА. Жылына 4 рет жарияланады (электронды нұсқада).

Мақалаларды қайта бастырып жариялағанда, микрофильмге және басқа да көшірмелерге түсіргенде міндетті түрде журналға сілтеме жасау қажет.

Учредитель и издатель:

РГП на ПХВ «Институт истории и этнологии им.Ч.Ч. Валиханова»
Комитета науки Министерства науки и высшего образования Республики Казахстан

Главный редактор

Кабульдинов Зиябек Ермуханович

Редакционная коллегия:

Р. Абдуллаев (Узбекистан), Н. Аблажей (Россия), Б. Аяган, М. Абусейтова, С. Ажигали,
Н. Алимбай, Б. Байтанаев, К. Жумагулов, Г. Кенжебаев, Б. Комеков,
Мансура-Хайдар (Индия), Р. Масов (Таджикистан), А. Муктар, В. Плоских (Кыргызстан),
Ю. Петров (Россия), О. Смагулов, Сон Ён Хун (Южная Корея), Е. Сыдыков,
У. Фиерман (США), А. Чубарьян (Россия)

Ответственный редактор:

З. Толенова

Редактор:

Р. Кубеев

Адрес редакции:

050010, Республика Казахстан,
г. Алматы,
ул. Шевченко, 28.

Институт истории и этнологии имени Ч.Ч. Валиханова,
«Edu.e-history.kz»

Редакция электронного научного журнала

Телефон: +7(727)272-47-59

E-mail: edu.history@bk.ru

Сайт журнала: <https://edu.e-history.kz/>

Научный журнал зарегистрирован в Комитете связи, информатизации и информации Министерства по инвестициям и развитию Республики Казахстан, свидетельство о регистрации:
№ 14602-ИА от 29.10.2014 г. Публикуется 4 раза в год (в электронном формате).

При повторной публикации статей, съемке на микрофильмах и других копиях необходимо обязательно ссылаться на журнал.

Founder and publisher:

RSE on REM "Ch.Ch. Valikhanov Institute of History and Ethnology"
of the Committee of Science of the Ministry of Science and Higher Education of the Republic of
Kazakhstan

Editor-in-chief:

Kabuldinov Ziabek Ermukhanovich

Editorial board:

R. Abdullaev (Uzbekistan), N. Ablazhey (Russia), B. Ayagan, M. Abuseyitova, S. Azhigali,
N. Alimbai, B. Baitanaev, K. Zhumagulov, G. Kenzhebaev, B. Komekov,
Mansura-Khaidar (India), R. Masov (Tajikistan), A. Muktar, V. Ploskikh (Kyrgyzstan),
Y. Petrov (Russia), O. Smagulov, Song Yong Hoon (South Korea), E. Sydykov,
W. Fierman (USA), A. Chubaryan (Russia)

Executive editor:

Z. Tolenova

Editor:

R. Kobeev

Editorial address:

050010, Republic of Kazakhstan,
Almaty,
28 Shevchenko Str.
Ch.Ch. Valikhanov Institute of History and Ethnology,
«Edu.e-history.kz»
Editorial electronic scientific journal
Phone: +7 (727) 261-67-19, +7 (727) 272-47-59
E-mail: edu.history@bk.ru
Journal website: <https://edu.e-history.kz/>

The scientific journal is registered at the Committee for Communications, Informatization and Information of the
Ministry for Investments and Development of the Republic of Kazakhstan, r
egistration certificate:

No. 14602-ИА dated October 29, 2014. The journal is published 4 times a year (in electronic format).

When re-publishing articles, shooting on microfilm and other copies, it is necessary to refer to the journal.

ҒТАХР / МРНТИ / IRSTI 03.20.
ӘОЖ / УДК / UDK 930:94(574) «16/17»

ҚАЗАҚ-ЖОҢҒАР ҚАТЫНАСЫ АЛЫС ШЕТЕЛ ЗЕРТТЕУШІЛЕРІНІҢ ЕҢБЕКТЕРІНДЕ

Құрманалина Н.Н.

Ш.Ш. Уәлиханов атындағы Тарих және этнология институты (Алматы қ., Қазақстан) PhD
докторы
E-mail: nurgulca@mail.ru

Аңдатпа. Мақалада қазақ-жоңғар күресі мәселесіне қатысты алыс шетел зерттеушілерінің жарияланған еңбектері қарастырылған. Қазақ пен жоңғар халықтарының өзара қатынастары бойынша шетел тарихнамасындағы басты бағыттар көрсетіледі. Ғалымдардың ағылшын тілінде жарияланған еңбектерін саралау арқылы проблеманың зерттелу барысына баға беріліп, жекелеген қорытындыларға талдау жасалады.

Түйін сөздер: Қазақ халқы, жоңғарлар, соғыс, орыстар, Қытай, АҚШ, Жапония, Еуропа, қорытынды.

КАЗАХСКО-ДЖУНГАРСКИЕ ВЗАИМООТНОШЕНИЯ В ТРУДАХ ИССЛЕДОВАТЕЛЕЙ ДАЛЬНЕГО ЗАРУБЕЖЬЯ

Курманалина Н.Н.

Институт истории и этнологии им. Ч.Ч. Валиханова (г. Алматы, Казахстан) PhD
E-mail: nurgulca@mail.ru

Аннотация. В статье рассматриваются исторические труды ученых дальнего зарубежья по вопросу казахско-джунгарских войн. Определены основные направления зарубежной историографии по взаимоотношениям двух народов, казахов и джунгаров. Изучая англоязычные труды исследователей, оценивается степень изученности данной проблемы, анализируются значимые выводы и заключения этих историков

Ключевые слова: казахский народ, джунгары, война, русские, Китай, США, Япония, Европа, вывод

THE KAZAKH-DZHUNGAR RELATIONSHIPS IN THE WORKS OF 'FAR ABROAD' RESEARCHERS

Kurmanalina N.N.

Institute of History and Ethnoogy named after Ch.Ch. Valikhanov, (Almaty, Kazakhstan) PhD
E-mail: nurgulca@mail.ru

Abstract. The article examines the historical works of far abroad scholars on the issue of Kazakh-Dzhungarian wars. The main directions of foreign historiography on Kazakh-Dzhungar relations are identified in this paper. Studying the English-language works of researchers, the author assessed the level of knowledge on this issue. Besides, some significant conclusions of these historians are analyzed in this

work.

Keywords: Kazakh people, Dzhungars, war, Russians, China, USA, Japan, Europe, conclusion.

Кіріспе

Қазақ-жоңғар қатынастарының, соның ішінде екі ел арасындағы соғыстардың тарихы отандық тарихнамадағы өзекті тақырыптардың бірінен саналатындықтан, қазақ-жоңғар қатынастарының алыс шетелдерде зерттелуіне де көңіл бөлу – әлемдік тарих ғылымының даму тұрғысынан маңызды мәселе.

Қазақ-жоңғар соғыстары туралы тарихи мағлұматтар берілген ағылшын тіліндегі еңбектердің негізінен бірнеше бағыттарын айқындап көрсетуге болады. Олар: дүниежүзі тарихына; Азия елдерінің тарихына; моңғолдардың тарихына; Қытай елінің тарихына; Ресей және қалмақтар тарихына; қазақ халқының және жоңғарлардың тарихына арналған зерттеу жұмыстары [1, 81-б.]. Бұл тізбектегі еңбектердің басым бөлігінің авторлары тегі еуропалық зерттеушілер.

Ендігі кезекте алыс шетелдердегі, яғни алдыңғы қатарлы Еуропа елдерінде, АҚШ, Жапония сияқты мемлекеттерде жарық көрген еңбектерге шолу жасау барысында қазақ-жоңғар елдерінің қарым-қатынастары бойынша зерттеулерге жекелеп талдау жасасақ.

Тарихшы Г. Ховорс (Henry H. Howorth) Моңғол тарихына арнаған – «History of the Mongols: from the 9th to the 19th century» атты төрт кітаптан құралған еңбегінде қазақ елінің тарихына қатысты мәліметтер келтірген. Ол тақырыпшаларын қысқаша түрде хандардың есімімен атап беріп отырған. Оның ішінде қазақ-жоңғар байланыстарына қатысты мәліметтер Жәңгір хан, Тәуке хан, Болат хан немесе Сәмеке, Әбілмахмет хан, Абылай хан, Уәли хан, Әбілхайыр хан, Нұралы хан, Ералы хан өмірбаяндарын келтірген тақырыпшаларда кездеседі. Ол еңбегін жазу барысында Вельяминов-Зернов, Миллер, Левшин, Фишер еңбектеріне және т.б. деректерге сүйенген [2].

Француз шығыстанушысы Р. Груссенің (René Grousset) «The Empire of the Steppe» (Дала империясы) еңбегі көптеген тілдерге аударылған. Ол жұмысындағы 15-тарауында Моңғолияның соңғы империясының XV-XVIII ғғ. тарихын қамтыған. Тараудың бірнеше тақырыпшалары ойраттардың тарихына байланысты болғандықтан, бұл жерде де қазақ-жоңғар соғыстары бойынша фактілер келтірілген [3]. Тарихшының Қытай империясының тарихы бойынша жазылған – «The Rise and Splendour of the Chinese Empire» деген еңбегінде де қарастырып отырған тақырыпқа келетін мәліметтер кездеседі [4].

Неміс тарихшысы Б. Спулердің (Bertold Spuler) моңғолдар тарихы туралы «The Mongols in History» еңбегін Уилер (Geoffrey Wheeler) ағылшын тіліне аударған. Жұмыс университетте оқылатын лекция курстары ретінде жазылған. Автор кітабында Шығыс Түркістанның Жоңғария мен Қытайдың қоластында болған уақытына сипаттама берген. Онда Галданнан кейін тақ мұрагерлері болған Цеван Рабтан мен Галдан Цереннің қазақтармен және қытайлармен жүргізіліп отырған соғыстарға қарамастан, осы аймақты өз бақылауында ұстап баққандығына тоқталған [5].

Белгілі американ гуманисті Л. Крэйдер (Lawrence Krader) моңғол-түркілердің әлеуметтік құрылымы бойынша жазған «Social Organization of the Mongol-Turkic Pastoral Nomads» атты еңбегінде қазақтардың тарихына қатысты мәселелерге жеке тарау арнаған [6]. Қазақ халқының әлеуметтік құрылымы, этнографиялық мәселелер туралы жазған. Аталған мәселелер бойынша әр жүздерге жеке жеке тоқталған. Автор үйлену, отбасын құру ерекшеліктері сияқты этнографиялық бағыттағы мәселелерді қозғаған. Ол «Peoples of Central Asia» деген келесі еңбегінде қазақтардың 1750-жж. Әмірсана тұсындағы жоңғарлардың қытайларға қарсы соғысына атсалысқаны және Әмірсана толықтай жеңілгеннен кейін қазақтардың кейін қайтқаны туралы айтылады [7, p. 98].

Американдық моңғолтанушы Крюгер мен Борманчиновтың (John R. Krueger, Arash Bormanshinov) редакторлығымен шыққан «Kalmyk-Oirat Symposium» қалмақ-ойрат симпозиумының материалдар жинағында тақырыпқа қатысты бірнеше зерттеу мақалалары

топтастырылған [8]. Бұл жинаққа Вернадскийдің орыс-қалмақ қатынастарының негіздері туралы жазған мақаласы енген. Автор 1634-1665 жж. ең мықты ойрат князі – Жоңғарияның билеушісі, Батыр қоңтайшы болғанын көрсеткен. Алайда ол билігі шексіз монарх болмаған, оған барлық княздер бағынбаған. Зерттеушінің ойынша, егер ойраттар жаулаушылық саясат ұстанбаса немесе оларды мықты көршілері қоршаған болмаса, ойраттар үшін мықты мемлекеттік биліктің болуы аса маңызды болмас еді. Алайда қалыптасқан жағдайға байланысты мықты орталықтанған биліктің жоқтығы алдын ала болуы мүмкін қалмақ экспансиясының аумағын шектеп, соңында осы экспансияның сәтсіздігінің бір себебі болды. Вернадский бұндай әлсіздік элементтері ойраттардың ғана қоғамдық-саяси ерекшелігі емес, сол уақыттағы барлық моңғол әлеміне тән болғанын қорытындылаған [9, p. 13-14].

Келесі бір американдық зерттеуші Паула Рубел (Paula G. Rubel) «The Kalmyk Mongols: a Study in Continuity and Change» еңбегінде қалмақ-моңғолдар тарихын жазған [10]. Ол Құрама Штаттардағы қалмақ-моңғолдар туралы жазу үшін олардың Орталық Азия жерінде басталған тарихына қысқаша тоқталуды жөн санаған. XVII ғ. 30-жж. ойрат тайпаларының кей бөлігінің Еділ бойына көшіп баруына, автордың ойынша, жоңғар билеушілеріне қарсылық көрсету емес, жайылым жерлердің тарлық етуі себеп болған. Өйткені олардың барлығы 1640 ж. моңғол-ойрат заңын қабылдау үшін бас қосқан. Оның үстіне көшіп кеткен тайпалар мен жоңғарлар арасындағы байланыстар буддизмді ертеректе қабылдау нәтижесінде бұған дейін де тығыз болған.

Зерттеушілердің (Stephen A., Halkovic, Jr.) «The Mongols of the West» еңбегі тікелей батыс моңғолдары, яғни ойраттар туралы жазылған [11]. Онда ойрат тайпаларының тарихы мәселелері талданған. Алайда бұл зерттеу жұмысында тікелей жоңғарлардың қазақтармен жүргізген соғыстары туралы проблемалар көтерілмеген. Аталған ғалымдар «Introduction to Mongolian History and Culture» деп аталған еңбегін серіктес авторлықпен (Moses L., Stephen A., Halkovic, Jr.) жарыққа шығарған. Ойраттардың жаңа билігі моңғол астанасы Қарақорымды қайтару үшін, мәнжүрлерге қарсы тұруға қауқарлы болуы үшін ұлы билеушіні қажет етті. Бұл үлкен міндеттерді Галданның өз мойнына алғаны көрсетілген [12, p. 113-114].

Неміс тарихшысы Б. Спулер (Bertold Spuler) моңғолдар тарихы туралы «The Mongols in History» еңбегінде зерттеу тақырыбына тиісті мағлұматтарды қамтуға тырысқан [13]. Бұл жұмыс ағылшын тіліне аударылған. Нью-Йоркте Рывкиннің (Rywkin M.) редакторлығымен жарық көрген «Russian Colonial Expansion to 1917» еңбегінде бірқатар зерттеушілердің ғылыми жұмыстары топтастырылған [14]. Мак Кензи (David Mac Kenzie) «The Russian Conquest and Colonization of Bashkiria and Kazakhstan to 1850» деген мақаласында Қазақстанның Ресейдің қоластына енуіне қатысты мәселелерді көтерген [15, p. 203]. Ол Қазақстанды қосып алғаны үшін Ресейдің шеберлігіне құрметпен қарауға болатынын ескереді. Себебі қазақ жерінің аумағы Еуропалық Ресейді қосқандағы барлық Еуропа аймағының төрттен біріне шамалас болған. Зерттеушінің көрсетуінше, атты жауынгерлер, яғни қазақтар Ресей билігін номиналды түрде мойындағанмен, кейін ресейліктердің қазақ жерлеріне ене бастауын құптамаған. Қазақтардың қауіпті әрі өздеріне жақын орналасқан қас жауының болуы, Батыс Моңғолдар тарапынан, кейін Қоқандықтардан қысым көруі Ресейден қорғаныс іздеуге мәжбүрлеген.

«The Partition of the Steppe: the Struggle of the Russians, Manchus, and the Zunghar Mongols for Empire in Central Asia» атты еңбекте қазақ халқының жоңғарларға қарсы күресі бойынша мол мағлұматтар берілгендігін жеке атап өтуге тұрады. Бұл еңбегін Бергольц үш үлкен тарау бойынша жазған. Бірінші тарау Ресейдің Сібірді жаулауы және оның моңғолдармен, қытайлармен алғашқы байланыстарына арналған. Ал екінші тарауда Цинь династиясының Ресеймен қатынасы қарастырылған. Соңғы тараудың аталуы өлкеде орын алған соңғы оқиғалар ретінде көрсетілген. Бұл үшінші тараудағы, яғни өлкедегі соңғы оқиғаларды ашу барысында зерттеуші мәселені екі тарауша бойынша бөліп зерттеген. Соның біріншісі қазақтардың жоңғарлардан қорғануда

Ресейден көмек іздеуі туралы және жоңғар хандарының Ресейдің Қазақстанды экспансиялауына жауабы мәселелерін қамтыған. Екінші тараушада Галдан Цереннің өлімі, Жоңғариядағы Цинь саясаты және Жоңғар хандығының құлауы турасындағы оқиғалар зерттеу нысаны болған. Еңбекте қос көшпелі мемлекет арасындағы жаулаушылық себебі жайылым жер үшін, Сыр бойындағы қалалар үшін және діни сенімдерінің өзгеше болуымен түсіндірілген [16, p. 356]. Бұл зерттеуде қазақ халқының жоңғар шапқыншылығына қарсы күресі оқиғалары салыстырмалы түрде толыққанды (1635 ж. соғыстан бастап Жоңғар хандығы құлағанға дейінгі екі ел арасындағы күрестер) қамтылған. Автор зерттеу жүргізу барысында орыс тіліндегі деректер мен еңбектерге де сүйенген.

Қазақтар тарихы туралы зерттеп жүрген М. Олкоттың (Martha Brill Olcott) бірнеше рет басылып шыққан «The Kazakhs», яғни «Қазақтар» деп аталатын еңбегінің алыс шетелдік тарихнамада алатын өз орны бар. Ғалымның сипаттауынша, Тәуке хан тұсында қазақтар өз жерлерін қорғап тұра алмаған. 1681-1685 жж. Галдан қоңтайшы бірте-бірте оңтүстік Қазақстанды толықтай басып алған, Сайрам сияқты қалаларды алған. Цеван Рабтан болса Сарысу өзенінен өтіп, Орта жүздің солтүстік шығыс аймағын еніп, Тәуке хан отырған Түркістанды қоршаған. Зерттеуші жоңғар тарапынан осындай басқыншылық әрекеттер соңында қазақтардың тәуелсіздігін жоғалтып, Ресейге қосылуына алып келгенін көрсетті [17, p. 26].

Пердудің (Peter C. Perdue) «Fate and Fortune in Central Eurasian Warfare: Tree Qing Emperors and their Mongol Rivals» атты мақаласы американдық тарихшы Космонның (Nicola Di Cosmo) басқаруымен шыққан «Warfare in Inner Asian History (500-1800)» жинағында жарияланған. Перду мақаласында әскери тарихтың Азиядағы және Батыстағы тарих жазудың ең көне түрлеріне жататынына және бұл бағыттың бүгінгі күнде де өзекті болып отырғанына назар салған. Автор Ресей, Қытай, Жоңғарияның бір мезетте мемлекеттер ретінде көтеріліп, Орталық Еуразиядағы билікті өз қолдарына шоғырландыруға тырысқаны туралы қорытынды жасаған. Алайда аталған елдер көздеген мақсатқа жетуде әр нәрсеге мүдделі болған. І Петр Сібірді басып алу арқылы экономикалық жетістіктерге жеткісі келсе, өз кезегінде Цинь үшін Ресей мен Жоңғария одағы тиімсіз болды. Ал жоңғарлар тіршілігі үшін екі аграрлық мемлекет (Қытай мен Ресей) арасындағы кез келген бағыттағы бірлестік қауіпті еді. Соңында тек бұлардың екеуі ғана қалғаны белгілі. Зерттеуші бұл мәселеде Т. Барфилдтің шекаралық қақтығыс теориясын ескеруге тырысқан [18, p. 372].

Зерттеуші Уилер (Wheeler, Geoffrey) «The Peoples of Soviet Central Asia» деген еңбегі советтік Орталық Азия халқы туралы жазылған. Оның бұл жұмысында XVIII ғ. 50-жж. жоңғарлардың Жетісуға жасаған шапқыншылығы көшпелілердің жасаған соңғы басқыншылығы ретінде сипатталған. Автор жалпы алғанда, тұтас XVIII ғасырдағы қазақ тарихының кеңестік нұсқасы қарама-қайшылыққа толы болғанын байқаған [19, p. 27]. Аталған зерттеушінің келесі «The Modern History of Soviet Central Asia» атты еңбегі де советтік Орталық Азияның тарихына арнаған. Ол ғылыми жұмысында XVII ғ. - XVIII ғ. бас кезінде қазақтардың салыстырмалы түрде ынтымағы күшті болмағандықтан, оларға ойраттардың шапқыншылығына қарсы тұру қиындық туғызғанын қорытындылайды [20, p. 27].

Сол сияқты Голденнің (Peter B. Golden) «Central Asia in World History» атты ғылыми жұмысы Орталық Азия тарихына арналған. Ол еңбегінде қазақтардың қалмақтар мен жоңғарлардың арасында қалғанын ерекшелеген. «Ақтабан шұбырынды» оқиғасының мәнін қазақтардың көше бергендігінен, аяқтарының зақымданғанына байланысты туындағаны туралы пікірін келтірген. Халықтың үштен екі бөлігі қырылып, ел Ресей, Қалмақ, өзбектер шекарасына ауа көшкені сипатталған. Оқиға соңы қазақ жүздерінің бірте-бірте Ресей қоластына кіруімен аяқталғаны түйінделген [21, p. 120].

Борманчиновтың «The lamas of the Kalmyk people: the Don Kalmyk Lamas» атты еңбегі

Қалмақ ламаларының тарихына арналған. Зерттеуші: «The Kalmyks were ruled by khans, direct descendants of the Torgut khan, Kho Urluk. It was who led the westward en masse migration of the ancestors of the Kalmyk people, then known under their tribal names or as DorbonOyirad, from their ancient homeland, Dzungaria, in the 1620s and 1630s», - деп көрсете отырып, қалмақтардағы билік жүйесі туралы сөз етеді. Олардың шығу тегі Торғауыттан шыққан Хо Өрліктен басталатыны және аталған ханның Дербен Ойрат тайпалық атауымен белгілі болған елін Отаны – Жоңғариядан 1620-1630 жж. өзі бастап көшіріп әкелгені туралы, яғни қалмақтардың арғы тарихы баян етілген. Сонымен қатар жұмыста ойраттардың діни бағыттағы даму өзгерістері кеңінен көрініс тапқан [22, p. 1].

Сванбергтің (Svanberg, I.) «Contemporary Kazaks: Cultural and Social Perspectives» атты еңбегі қазақтардың мәдени және әлеуметтік басымдықтарын зерттеуді мақсат еткен. Автор 1645 ж. Каспий теңізінің солтүстік жағалауында белгі орнағаннан кейін қазақтар Ішкі Азиядағы ұлғайып келе жатқан екі империяның, яғни Ресей мен Қытай арасындағы буфер іспеттес болған. Жоңғарлардың басқыншылықтарының салдарынан қазақтар XVIII ғ. Ресей патшасынан қорған сұрап, 1731 ж. Кіші жүз, 1740 ж. Орта жүз, ал 1742 ж. Ұлы жүз қазақтары еркіндігінен айрылған [23, p. 8-9]. В. Мартиннің (Virginia Martin) «Nomadic Land Claims in the Colonized Kazakh Steppe» атты мақаласында қазақ жерінің колонияға айналуы мәселесі жазылған. Зерттеуші XIX ғ. екінші жартысында Ресей империясын қазақтарды отарлап, өлкеге славян шаруаларын қоныстандырып, заңдық әрі әкімдік мекемелер жұмысын алға қойып үлгергенін алға тартты [24, p. 65].

Жапондық зерттеушілер Жоңғария тарихын зерттеуге өз үлестерін қосып жүр. Мияуаки (Miyawaki) «A Volga-Kalmyk Family Tree in the Ramstedt Collection» атты мақаласында Рамстедттің деректеріндегі Еділ қалмақтарының шығу тегіне қатысты мәселелерді көтерген [25]. Мияуаки жалпы ойраттардың тарихы бойынша зерттеулерін жүргізіп, еңбектерін XVIII ғ. Халқа монғолдары мен ойраттар тарихына, Жоңғар хандығына, Еділ қалмақтарына, қалмақ тайшыларына, аталған тайпалық бірлестіктердің кейбір тарихи проблемаларына арнаған [26-27]. Оның «History of Civilizations of Central Asia» еңбегінде жарияланған ғылыми жұмысы бірлескен авторлықта (Bai Cuiqin, Kyzlasov L.R.) жазылған. Онда Галданның қазақтар мен қырғыздарға қарсы жаулаушылық соғыстар жүргізіп, Ташкент пен Сайрам қалаларын басып алып, Әндіжан қаласы үшін соғыс ашқаны көрсетілген: «Every year from 1681 he marched westward, attacking the Kazakhs and the Kyrgyz. He (Galdan) took Tashkent and Sairam in 1684 and made war on Andijan in 1686» [28, p. 149].

Келесі жапон зерттеушісі Окада (H. Okada) «Galdan's Death: When and How?» деп аталатын келесі зерттеу мақаласында Жоңғария билеушісі, Галданның өліміне қатысты проблемаларды талдайды [29]. Ол дербен ойраттардың шығу тегінің тарихын «Origins of the Dörben Oyirad» мақаласында қарастырады [30].

Джин Ноданың (Jin, Noda) 2016 ж. ғана шыққан «The Kazakh Khanates Between the Russian and Qing Empires: Central Eurasian International Relations During the Eighteenth and Nineteenth Centuries (Islamic Area Studies)» деген еңбегі атауында берілгендей XVIII-XIX ғғ. Ресей мен Цинь империялары арасындағы Қазақ хандығын Орталық Еуразиядағы халықаралық қатынастар тұрғысынан зерттеу нысанына айналдырған. Ол Қазақстанның геосаяси орналасу жағдайына ерекше көңіл бөлген, оның себебі республиканың территориясы екі алып мемлекеттің арасында жатыр. Зерттеуші еңбектерінде Ресей, Қытай мұрағаттарының деректерін, Құрбанғали Халид еңбегін де қолданған. Өз жұмысының методологиясына түсініктеме беру барысында Ресей мен Қытайдың қазақ еліне қатысты саясатының мақсатына қарай империяларда жинақталған деректердегі ақпараттардың әр қилы болғанын байқаған. Сол себептен де автор аталған елдердегі деректерді мүмкіндігінше салыстыра қарап, талдау жасағанын түсіндіре жазған [31, p. 3]. Джин Нода «Turkistan as the Capital of the “Kazakh Khanate” in the 16-19 Centuries» аты мақаласында

Ресей және Қытай мұрағаттарының деректеріне сүйене отырып, қазақ билеушілерінің түсінігінде Түркістан қаласының ерекше символ іспеттес болғандығына мән береді. Сондықтан зерттеуде Түркістан түркі көшпелілері мен қалалар арасындағы саяси, мәдени т.б. аспектіде зерттеу нысаны болған [32, p. 9].

Кристофер Беквич (Christopher I. Bekwith) пікірінше, жоңғар сөзі ойрат болмаса халқа немесе басқа да моңғол халықтары сияқты этнолингвистикалық тұрғыда тайпа бірлестігінің атауы болмаған, жоңғар ұлт атауын ғана емес, сонымен қатар сол мемлекетте мекендеген түрлі бірлестікке таңылған атау [33, 43]. Алайда кейбір авторлар бұл анықтаманы қолдамайды, мысалға, жапон оқымысты Онума Такахиро (Takahiro, Onuma) «The Development of the Junghars and the Role of Bukharan Merchants» деген мақаласында «жоңғар» атауы туралы өз қорытындыларымен бөліскен. Оның ойынша, «сол қанат» деген мағынаны білдіретін «жоңғар» атауы дербен тайпасында олардың орналасқан орны сол жағында болғандығы туралы фактіге қатысты шыққан, оларда сонымен қатар ойраттардың шығыс қапталындағы чорос тайпасының да мүшелері болған [34, p. 85].

Ходарковский (Khodarkovsky Michael) «Where Two Worlds Met: the Russian State and the Kalmyk Nomads, 1600-1771» атты зерттеу еңбегін Ресей мен көшпелі қалмақтардың қарым-қатынастарының тарихы бойынша жазған. Зерттеуші қалмақ атауы туралы проблеманы қозғаған. Ол қалмақ сөзін оның көршілері бірнеше тайпаларды жинақтап атау үшін қолданғандығын көрсеткен. Атау тыстан берілген және өз уақытысында тек қалмақтарды ғана қоспай сонымен қатар оларға қосылған Маңғышлақ түрікмендерін және ноғай тайпаларының біразына қолданылған. Бірте-бірте қалмақ сөзі этникалық бірлескен топты, қалмақтарды білдіре бастағандығын автор көрсеткен [35, p. 9]. Жалпы жоңғар, қалмақ, ойрат атауларына қатысты деректер ағылшын тілді еңбектерде біраз қамтылғанына куәміз.

Жоңғар хандығының өмір сүрген жылдарын 1635-1758 жж. деп көрсету орныққан тұжырым. Алайда Жоңғар хандығының құрылу мерзіміне байланысты келіспеушіліктер бар екенін атап өту орынды. Мысалға, Перду «China marches west: the Qing conquest of Central Eurasia» атты еңбегінде жапон зерттеушісінің Жоңғарияның құрылуына байланысты жеке ойын келтірген. Ол бойынша Жоңғар хандығының құрылу мерзімі 1678 ж. сай келеді, өйткені сол жылы Галдан Далай Ламадан Бошокту хан титулын алған. Перду осы көрсетілген қорытынды жақсы негізделгенін көрсетіп, оны қолдайтынын жазған [36, p. 104-105], ал басқа көпшілік тарихшыларымыз И. Златкин пікірін қолдап, мемлекеттің құрылу уақытын 1635 ж. сәйкестендіреді [37, с. 98; 10, p. 12]. Жалпы, американдық тарихшы Пердудің (Peter C. Perdue) аталған еңбегі өте жақсы жазылған, кітаптың анықтамалық аппараты көңіл толатаын деңгейде, оның үстіне автор жұмысында қазақ-жоңғар соғысы бойынша деректермен қатар сапалы иллюстрацияларды да берген.

Батысеуропалық зерттеушілердің кейбірінде жоңғарлар өз мемлекетін құруда Шыңғысханға ұқсағысы келгендіктері туралы пікірлерін білдірген. Мысалы, Р. Груссе былай деп жазған: «...батыс моңғолдар әлсіреген шығыс тайпалардың қолынан дала империясын жұлып алуға тырысты және Шыңғыс хан секілді Қытайды жаулап алуға қол жеткізкізгісі келді» [3, p. 539]. Сонымен қатар зерттеуші Жоңғария билеушісі Галданның мінезін сипаттай келе оны «жолы болмаған Шыңғыс хан» атаған. Автордың пікірінше, жоңғар ханы көне моңғол империясын батыс моңғолдарының көмегі арқылы өз басшылығымен қалпына келтіруді көздеген [4, p. 285].

Қазақ тарихындағы XVII-XVIII ғғ. елеулі оқиғаларға толы аса маңызды кезеңдердің бірі болғандығын шет елдік зерттеушілер де құптады. Тарихшы Ш. Акинердің сөзімен келтірсек, бұл уақытта қазақ елі жеке ұлт ретінде қалыптасу барысында еді. Қазақ жүздері тәуелсіз күн кешкен, дегенмен аталған кезеңнің соңына таман әлсіз болып, бірте-бірте көрші елдің боданына айналғандығын автор қысқа да нұсқа жазған [38, p. 19]. XVII-XVIII ғғ. қазақ халқы тарихындағы

маңызды кезең және бұл заманды нағыз қазақтардың дәуірі деуге болар. Өйткені осы аралық жеке ел ретінде қазақтардың тілі, діні, менталитеті, салт-дәстүрі, тұрмыс-тіршілігі т.б. ұлттық белгілері тұрақтанып келе жатқан мерзімге сай келді [39, p. 54].

Абылай ханның жоңғар қоңтайшысының тұтқыннынан босатылу себептеріне қатысты ағылшын тіліндегі зерттеулердің бірінде бұл тұста Галдан Церен Ресей империясымен бейбітшілікті қолдағаны туралы айтылған. Ол ресейлік патшайымнан өзіне жазылған хатты қабылдаған. Хатта Ресейдің ойраттар мен қазақтар арасындағы хал-ахуалды жалпы түрде сипатталған. Ресейге деген өз ынтасына байланысты Галдан Церен Абылай сұлтанды да босатуға келіскен [3, p. 376].

Алыс шетелдегі зерттеулерде нақты қазақ-жоңғар соғысына қатысты мағлұматтардың арасында ерекше тұжырымдары бар еңбектер кездеседі. Ол жұмыстардың ішінде Қазақ хандығының тарихына қатысты маңызды қорытындылар, концепциялар, түрлі көзқарастар бар.

Көптеген зерттеушілер қос көшпелі мемлекет арасындағы шапқыншылық соғыстар ұзақ уақыт жүргендігін растайды. Жоңғарлар мен қазақтар өзара ата жау ретінде сипатталған. Мысалға алатын болсақ, Груссе былай жазылған: «...in a corner of the steppe between the Ili and the Syr Darya, was apparently one more battle between nomad hordes; yet underlying it was an ancient ethnic and religious conflict» [3, p. 532]. Зерттеуші Іле және Сырдариядалалы аймақтарында көшпелілер арасында қақтығыстар болып тұрған және бұрыннан келе жатқан этникалық әрі дінаралық сипаттағы ұрыстар болғандығын ерекшелеген. Келесі автор көрсеткендей, XVIII ғ. 40-жж. жоңғар ханы қытайлық императормен бейбіт келісімге келгеннен кейін өзінің қанды кек жауларына – қазақтарға бірнеше серпін соққылар жасаған [16, p. 415]. Ал Бенсонмен Сванбергтің (Benson L., Svanberg I.) «China's last Nomads: the History and Culture of China's Kazaks» атты еңбегінде: «...As part of this campaign, the Qing court sought the assistance of another enemy of the western Mongols – the Kazak confederation, situated to the west of Jungar lands», - деп көрсетілген [40, p. 36]. Бұл ойдың мағынасы бойынша Цин билігі кампания бөлігі ретінде батыс моңғолдардың, яғни жоңғарлардың тағы бір жауы болып табылатын, жоңғар жерлерінің батысында орналасқан Қазақ жүздерін көргісі келген. Жоғарыда көрсетілгендей моңғолдар мен түркі халықтары арасындағы соғысты кейбір ғалымдар дінаралық соғыс ретінде түсінгендігі жайлы тұжырымдар бар. Яғни екі ел арасындағы жанжал себептерінің бірі дінаралық шиеленіс, діндердің өзара текетіресі ретінде қабылдануы. Мәселен, Р. Груссе: «Was the western empire of the steppes to belong to Turks or Mongols, Muslims or Buddhists?», - деп жазса [3, p. 532], Бергольцболса: «Religion complicated all these altercations», - дейді [16, p. 355]. Күрестің мақсаты далалық империя түркілерге тиесілі ме, әлде моңғолдарға ма, мұсылмандарға ма, әлде будда дінін ұстанушыларға ма деген сұраққа жауап табу болғандығы туралы алғашқы зерттеуші өз ойын берсе, бұл жердегі екінші тарихшы діни шиеленістер бар дау-дамайдың себепшісі екендігін атап өткен.

Ховорстың келтірген дерегі бойынша 1635 ж. қазақ пен жоңғар арасындағы шайқаста жоңғарлар жеңіске жеткен. Қазақ жауынгерлерін басқарған Жәңгір сұлтан осы шайқаста тұтқынға түскен. Автордың жорамалдауынша, дәл осы уақытта Есім хан дүниеден өткен [2, p. 640].

Түрік тарихшысы Калан «Against a Common Enemy: Jungar-Kazakh Political Relations and the Emergence of Kazakh Khanate (17th-18th Centuries)» атты ғылыми зерттеуінде қазақ-жоңғар арасындағы қарым-қатынастар негізінде саяси және экономикалық мәселелер жатқандығын және екі мемлекеттің өзара күрестері пайда табу үшін болғандығын ерекшелеп жазған. Онымен қоса автор олардың арасында соғыстар болып тұрғанына қарамастан, қос ел ынтымақтағы достар болуы да мүмкін екендігі туралы ерекше ойын алға тартқан [41, p. 148]. Түрік тарихшысы Екрем Калан өзінің зерттеу еңбегінде Жоңғар мемлекетінің соңғы билеушісі болып саналатын Әмірсана туралы және оның қазақ елімен қатынасы туралы біршама мағлұматтарды берген. Оның мәліметтерінің жаңашылдығын автор қолданған деректердің ерекшелігімен түсіндіруге болар. Ол

Далай (Ch. Dalay) деген моңғол тарихшысының моңғол тілінде жарыққа шыққан «Oyрад Mongoliin Tuuh» еңбегін қолданған екен.

Сваттың (Soucek, Svat) «A history of Inner Asia» деген еңбегінде зерттеуші Галданның мемлекетті басқарудағы еңбегін жоғары бағалап, оның кішкентай хандықты Жоңғар империясына айналдыра алғанын түйіндейді. Қазақ халқының басынан өткерген «Ақтабан шұбырынды» оқиғасы турасында: «...in 1723. The latter defeat especially caused untold misery among the Kazakh masses and was remembered as *Aqtaban shubyryndy*, “The great Calamaty”», - деп жазылған. Оның ойынша, батыс моңғолдарының, яғни жоңғарлардың қазақтарға жасаған үшінші әрі соңғы осы ауыр соққы болған. Бұдан кейін әлсіздігінен қазақтар орыстардың басқыншылығына қарсы тұра алмаған[42, p. 170-174].

Зерттеуші Фрэнк (Frank, Allen J.) «The Qazaqs and Russia» атты ғылыми жұмысында: «Despite their disastrous losses the Qazaqs evidently recovered relatively quickly. Between 1723 and 1730 they were able to retake a substantial portion of their lost territory. The most aggressive and effective Qazaq leader at this time was Abu'l-Khayr Khan...», - деп көрсетеді [43, p. 368]. Автордың ойынша, жоңғарлардың қатты соққысынан соң қазақтар айтарлықтай аз уақыт аралығында күш жинап, 1723-1730 жж. жоңғарлар басып алған территориялардың кей бөлігін өздеріне қайтара алған. Бұл уақытта Әбілхайыр хан елдегі ең агрессивиялы әрі беделді тұлғасы ретінде бағалаған.

Қазақстан тарихнамасында Абылай хан басшылығындағы қазақтар Әмірсанаға қолдан келгенше көмектесіп баққандығы туралы тұжырымдар бар. Төменде осы мәселеге қатысты кейбір жекелеген көріністері берілген. Ол бойынша Әмірсана мәнжүр әскерлерімен тау маңында кездеседі, бірақ ол өзін қытайлықтар танымас үшін қазақ киімінің үлгісіне сай киініп алады. Сонымен қатар ол бірқатар сарбаздарын да қазақша киіндіріп, оларға алдын ала белгіленген жоспар бойынша нұсқаулықтар беріп, Далантайға жіберген. Аталған сарбаздар өздерін Абылай ханның әскері ретінде таныстырып, Абылай ханның Әмірсананы тұтқынға алғандығын, оны жазалауға дайын екендігін жеткізеді. Осыған сенген Далантай істің соңын күтеді, алайда күндер өткеннен кейін де не Абылай, не Әмірсана туралы хабар болмаған. Осылайша Әмірсана Далантайдың қолынан құтылып кетеді [41, p. 146]. Автордың көрсетуіне сәйкес Әмірсана өзін Абылай ханның әскерлерінің тұтқындағаны жайлы өтірік айтып, Далантайды алдағандығы туралы ақпар бергендігі жазылған. Ал И. Златкиннің еңбегінде Әмірсананы Абылайдың расымен де тұтқында ұстағандығы жайлы факті келтірілген. Автордың бұнда берілген ойына сәйкес Абылай сұлтан расымен тек Әмірсананы ғана емес, оның біраз әскерін тіпті бала-шағасын түгел қиын жағдайда ұстаған болып саналады [37, c. 297]. Зерттеушілердің бір-біріне қарсы келетін осы іспетті тұжырымдары алдағы уақытта түп деректермен жұмыс жасай отырып, шынайы фактіні анықтауды қажет етеді.

Жалпы дерек көздері тарихи зерттеулерді жазу үрдісіндегі маңызды тірек болып табылатындықтан, қазақ жоңғар соғысы бойынша оқиға болып өткен жерлерде, жергілікті архив, ауызша тарих деректеріне және т.б. сүйену арқылы ашып жазуға мүмкіндік мол. Десек те аталған мәселеге қатысты қарастырылған ағылшын тіліндегі еңбектердің мәселенің тарихнамасында алатын өз орны бар. Қазақ халқының жоңғар елімен орнатқан қарым-қатынасы бойынша, нақтылап көрсеткенде, қазақ халқының жоңғар шапқыншылығына қарсы күресі мәселесінің ағылшын тіліндегі шет елдік тарихнамасында бірқатар деректер бар. Дегенмен бұндағы авторлардың көпшілігі еңбектерін жазу барысында өзімізге белгілі орыс деректеріне, кеңестік тарихшылардың еңбектеріне сүйенгендіктен, олардың барлығында дерлік жаңаша тұжырымдар сирек кездеседі. Тек қытай тіліндегі, моңғол тіліндегі деректермен жұмыс жасап, зерттеу жүргізген зерттеушілердің жұмыстарында біраз жаңа қорытындылар мен ой-пікірлерді байқауға болады.

Жалпы, алыс шетелдерде қазақ елінің тарихына, соның ішінде XVII-XVIII ғғ. саясатына,

халықаралық қатынастарына арналған зерттеулер саны жыл сайын артып келе жатқаны түсінікті. Сол сияқты осы кезеңдегі Жоңғар хандығының тарихына арналған еңбектер де аз емес. Ал тікелей қазақ халқының жоңғар шапқыншылығына қарсы күресі туралы ағылшын тіліндегі арнайы еңбектер көп болмағанымен, зерттеу тақырыбына қатысты белгілі бір мәселелерді көтерген зерттеулер баршылық.

Батыс елдері мен американдықтарды қазақ-жоңғар күресінен гөрі Ресейдің Орталық Азия елдерін қалай жаулап алғандығы туралы мәселе көптеп қызықтырғаны байқалады. Қазақ-жоңғар күресі осы негізде қамтылған. Себебі олардың басым еңбектерінде қазақтардың патшалық Ресейге қосылуына алып келген жоңғарлардың шабуылы себептердің бірі ретінде түсіндірілген. Әрі олар орыстардың басқыншылық әрекеттерін айыптап көрсетеді. Дегенмен жоңғартану саласы бұл тарихнамада айтарлықтай алға жылжыған, оған жоғарыда келтірілген жапон тарихшыларының зерттеу еңбектері де мысал бола алады.

ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

- 1 Құрманалина Н. Қазақ-жоңғар қатынастары тарихы бойынша ағылшын тіліндегі еңбектерге шолу // Дүниежүзі тарихының өзекті мәселелері: хал. ғыл.-теор. конф. материалдары. – Алматы: Қазақ университеті, 2015. – 81-84 бб.
- 2 Howorth Henry H. History of the Mongols: from the 9th to the 19th century. – London, 1880. – Part 2. – 1092 p.
- 3 Grousset R. The Empire of the Steppes: a History of Central Asia. Translated from the French by Naomi Walford. – New Brunswick: Rutgers University Press, 1970. – 687 p.
- 4 Grousset R. The Rise and Splendour of the Chinese Empire. – London: Geoffrey Bles, 1952. – 312 p.
- 5 Spuler Bertold. The Mongols in History / translated by Geoffrey Wheeler. – London: Pall Mall Press, 1971. – 165 p.
- 6 Krader Lawrence. Social Organization of the Mongol-Turkic Pastoral Nomads. – The Hague: Mouton, 1963. – 412 p.
- 7 Krader Lawrence. Peoples of Central Asia. Indiana University Publications, 1962. – 319 p.
- 8 Kalmyk-Oirat Symposium / edited by Arash Bormanshinov, John R. Krueger. – Philadelphia: Society for the Promotion of Kalmyk Culture, 1966. – 225 p.
- 9 Vernadsky George V. Historical Background of Russo-Kalmyk Relations // Kalmyk-Oirat symposium. – Philadelphia: Society for the Promotion of Kalmyk Culture, 1966. – P. 11-50.
- 10 Rubel Paula G. The Kalmyk Mongols: a Study in Continuity and Change. – Bloomington: Indiana University, 1967. – 282 p.
- 11 Stephen A., Halkovic, Jr. The Mongols of the West. – Bloomington: Research Institute for Inner Asian Studies, Indiana University, 1985. – 226 p.
- 12 Moses L., Stephen A., Halkovic, Jr. Introduction to Mongolian History and Culture. – Bloomington: Research Institute for Inner Asian Studies, Indiana University, 1985. – 305 p.
- 13 Spuler Bertold. The Mongols in History / translated by Geoffrey Wheeler. – London: Pall Mall Press, 1971. – 165 p.
- 14 Russian Colonial Expansion to 1917 / edited by Rywkin M., with a Foreword by Syed Z. Abedin. – London: Mansell, 1988. – 274 p.
- 15 Mac Kenzie David The Russian Conquest and Colonization of Bashkiria and Kazakhstan to 1850 // Russian Colonial Expansion to 1917. – London: Mansell, 1988. – P. 189-207.
- 16 Bergholz Fred W. The Partition of the Steppe: the Struggle of the Russians, Manchus, and the Zunghar Mongols for Empire in Central Asia 1619-1758: a Study in Power Politics. – New York: P. Lang, 1993. – 522 p.
- 17 Olcott Martha Brill. The Kazakhs. – Stanford, Calif.: Hoover Institution Press, Stanford University, 1995. – 388 p.
- 18 Perdue Peter C. Fate and Fortune in Central Eurasian Warfare: Tree Qing Emperors and their Mongol Rivals // Warfare in Inner Asian History (500-1800) / edited by Nicola Di Cosmo. – Leiden: Brill, 2002. – P. 369-404.
- 19 Wheeler Geoffrey. The Modern History of Soviet Central Asia. Morrison and Gibblimitad. – London and Edinburgh, 1964. – 272 p.
- 20 Wheeler Geoffrey. The Peoples of Soviet Central Asia. – London: The Bodley Head, 1966. – 126 p.
- 21 Golden Peter B. Central Asia in World History. – New York; Oxford: Oxford University Press, 2011. – 178 p.

- 22 Bormanshinov Arash. The Lamas of the Kalmyk People: the Don Kalmyk Lamas. – Bloomington: Research Institute for Inner Asian Studies, Indiana University, 1991. – 52p.
- 23 Svanberg I. Contemporary Kazaks: Cultural and Social Perspectives.– Richmond: Curzon, 1999. – 152 p.
- 24 Martin Virginia. Nomadic Land Claims in the Colonized Kazakh Steppe // *Mitteilungen des SFB 586: Differenz und Integration* 2.– 2001. – P. 65-74.
- 25 Miyawaki J. A Volga-Kalmyk Family Tree in the Ramstedt Collection // *Journal de la Societe Finno Ougrienne*. – 1991. – Vol. 83. – P. 203-234.
- 26 Miyawaki J. Background of the Volga-Kalmyk Khanship: The Case of Ayouki Khan of the Torgut // *Altaic Religious Beliefs and Practices*. – Budapest, 1987. – P. 239-244.
- 27 Miyawaki J. The Birth of the Khong Tayiji Viceroyalty in the Mongol-Oyirad World // *Altaica Berolinensia, The Concept of Sovereignty in the Altaic World*. – 1993. – P. 149-155.
- 28 Miyawaki J., Bai Cuiqin, Kyzlasov L.R. The Dzungars and the Torguts (Kalmuks), and the Peoples of Southern Siberia // *History of Civilizations of Central Asia*. – Vol. 5. – P. 141-181.
- 29 Okada H. Galdan's Death: When and How? // *Memoirs of the Research Department of the Toyo Bunko*. – 1979. – Vol. 37. – P. 91-97.
- 30 Okada H. Origins of the Dörben Oyirad // *Ural-Altäische Jahrbücher, Neue Folge*. – 1987. – P. 181-211.
- 31 Jin Noda. The Kazakh Khanates Between the Russian and Qing Empires: Central Eurasian International Relations During the Eighteenth and Nineteenth Centuries (Islamic Area Studies). – Brill: Lam edition, 2016. – 372 p.
- 32 Jin Noda. Turkistan as the Capital of the «Kazakh Khanate» in the 16-19 Centuries // *Turko-Mongol Rulers, Cities and City-Life in Iran and The Neighboring Countries Program, Abstracts and Profiles*. – Tokyo: Institute of Oriental Culture, University of Tokyo, 2009. – 22 p.
- 33 Beckwith Christopher I. A Note on the Name and Identity of the Junghars // *Mongolian Studies*. – 2007. – Vol. 29. – P. 41-45.
- 34 Takahiro Onuma. The Development of the Junghars and the Role of Bukharan Merchants // *Journal of Central Eurasian Studies*. – 2011. – Vol. 2. – P. 83-100.
- 35 Khodarkovsky Michael. Where two Worlds Met: the Russian State and the Kalmyk nomads, 1600-1771. Ithaca: Cornell University Press, 1992. – 278 p.
- 36 Perdue Peter C. China Marches West: the Qing Conquest of Central Eurasia. – Cambridge: Mass, 2005. – 725 p.
- 37 Златкин И.Я. История Джунгарского ханства 1635-1758. – М.: Наука, 1964. – 482 с.
- 38 Akiner Shirin. The Formation of Kazakh Identity: from Tribe to Nation-State. – London: Royal Institute of International Affairs, 1995. – 83 p.
- 39 Tulebaev T., Kurmanalina N. Nomadic Empire and Its Enemy: The Views of English-speaking Historians // *The Ninth International Conference on Eurasian Scientific Development: Proceedings of the Conference*. – Vienna, 2016. – P. 53-57.
- 40 Benson L., Svanberg I. China's Last Nomads: the History and Culture of China's Kazaks. – London: M.E. Sharpe, 1998. – 253 p.
- 41 Kalan E. Against a Common Enemy: Jungar-Kazakh Political Relations and the Emergence of Kazakh Khanate (17th-18th Centuries) // *A.Ü. Tarih Araştırmaları Dergisi*. – 2011. – Eylül. – P. 137-150.
- 42 Soucek Svat. A history of Inner Asia. – Cambridge: Cambridge University Press, 2000. – 369 p.
- 43 Frank Allen J. The Qazaqs and Russia // *The Cambridge History of Inner Asia the Chinggisid Age*. – Cambridge: Cambridge University Press, 2009. – P. 363-379.

REFERENCES

- 1 Kurmanalina N. Kazak-zhongar katynastary tarikhy boyynsha agylshyn tilindegi enbekterge sholu // *Duniyehuzi tarikhynyn ozekti maseleleri: khal. gyl.-teor. konf. materialdary*. – Almaty: Kazak universiteti. 2015. – 81-84 bb.
- 2 Howorth Henry H. History of the Mongols: from the 9th to the 19th century. – London, 1880. – Part 2. – 1092 p.
- 3 Grousset R. The Empire of the Steppes: a History of Central Asia. Translated from the French by Naomi Walford. – New Brunswick: Rutgers University Press, 1970. – 687 p.
- 4 Grousset R. The Rise and Splendour of the Chinese Empire. – London: Geoffrey Bles, 1952. – 312 p.
- 5 Spuler Bertold. The Mongols in History / translated by Geoffrey Wheeler. – London: Pall Mall Press, 1971. – 165 p.
- 6 Krader Lawrence. Social Organization of the Mongol-Turkic Pastoral Nomads. – The Hague: Mouton, 1963. – 412 p.
- 7 Krader Lawrence. Peoples of Central Asia. Indiana University Publications, 1962. – 319 p.
- 8 Kalmyk-Oirat Symposium / edited by Arash Bormanshinov, John R. Krueger. – Philadelphia: Society for the Promotion of Kalmyk Culture, 1966. – 225 p.
- 9 Vernadsky George V. Historical Background of Russo-Kalmyk Relations // *Kalmyk-Oirat symposium*. – Philadelphia: Society for the Promotion of Kalmyk Culture, 1966. – P. 11-50.

- 10 Rubel Paula G. *The Kalmyk Mongols: a Study in Continuity and Change.* – Bloomington: Indiana University, 1967. – 282 p.
- 11 Stephen A., Halkovic, Jr. *The Mongols of the West.* – Bloomington: Research Institute for Inner Asian Studies, Indiana University, 1985. – 226 p.
- 12 Moses L., Stephen A., Halkovic, Jr. *Introduction to Mongolian History and Culture.* – Bloomington: Research Institute for Inner Asian Studies, Indiana University, 1985. – 305 p.
- 13 Spuler Bertold. *The Mongols in History* / translated by Geoffrey Wheeler. – London: Pall Mall Press, 1971. – 165 p.
- 14 *Russian Colonial Expansion to 1917* / edited by Rywkin M., with a Foreword by Syed Z. Abedin. – London: Mansell, 1988. – 274 p.
- 15 Mac Kenzie David *The Russian Conquest and Colonization of Bashkiria and Kazakhstan to 1850 // Russian Colonial Expansion to 1917.* – London: Mansell, 1988. – P. 189-207.
- 16 Bergholz Fred W. *The Partition of the Steppe: the Struggle of the Russians, Manchus, and the Zunghar Mongols for Empire in Central Asia 1619-1758: a Study in Power Politics.* – New York: P. Lang, 1993. – 522 p.
- 17 Olcott Martha Brill. *The Kazakhs.* – Stanford, Calif.: Hoover Institution Press, Stanford University, 1995. – 388 p.
- 18 Perdue Peter C. *Fate and Fortune in Central Eurasian Warfare: Tree Qing Emperors and their Mongol Rivals // Warfare in Inner Asian History (500-1800)* / edited by Nicola Di Cosmo. – Leiden: Brill, 2002. – P. 369-404.
- 19 Wheeler Geoffrey. *The Modern History of Soviet Central Asia.* Morrison and Gibblimitad. – London and Edinburgh, 1964. – 272 p.
- 20 Wheeler Geoffrey. *The Peoples of Soviet Central Asia.* – London: The Bodley Head, 1966. – 126 p.
- 21 Golden Peter B. *Central Asia in World History.* – New York; Oxford: Oxford University Press, 2011. – 178 p.
- 22 Bormanshinov Arash. *The Lamas of the Kalmyk People: the Don Kalmyk Lamas.* – Bloomington: Research Institute for Inner Asian Studies, Indiana University, 1991. – 52p.
- 23 Svanberg I. *Contemporary Kazaks: Cultural and Social Perspectives.* – Richmond: Curzon, 1999. – 152 p.
- 24 Martin Virginia. *Nomadic Land Claims in the Colonized Kazakh Steppe // Mitteilungen des SFB 586: Differenz und Integration 2.* – 2001. – P. 65-74.
- 25 Miyawaki J. *A Volga-Kalmyk Family Tree in the Ramstedt Collection // Journal de la Societe Finno Ougrienne.* – 1991. – Vol. 83. – P. 203-234.
- 26 Miyawaki J. *Background of the Volga-Kalmyk Khanship: The Case of Ayouki Khan of the Torgut // Altaic Religious Beliefs and Practices.* – Budapest, 1987. – P. 239-244.
- 27 Miyawaki J. *The Birth of the Khong Tayiji Viceroyalty in the Mongol-Oyirad World // Altaica Berolinensia, The Concept of Sovereignty in the Altaic World.* – 1993. – P. 149-155.
- 28 Miyawaki J., Bai Cuiqin, Kyzlasov L.R. *The Dzungars and the Torguts (Kalmuks), and the Peoples of Southern Siberia // History of Civilizations of Central Asia.* – Vol. 5. – P. 141-181.
- 29 Okada H. *Galdan's Death: When and How? // Memoirs of the Research Department of the Toyo Bunko.* – 1979. – Vol. 37. – P. 91-97.
- 30 Okada H. *Origins of the Dörben Oyirad // Ural-Altische Jahrbücher, Neue Folge.* – 1987. – P. 181-211.
- 31 Jin Noda. *The Kazakh Khanates Between the Russian and Qing Empires: Central Eurasian International Relations During the Eighteenth and Nineteenth Centuries (Islamic Area Studies).* – Brill: Lam edition, 2016. – 372 p.
- 32 Jin Noda. *Turkistan as the Capital of the «Kazakh Khanate» in the 16-19 Centuries // Turko-Mongol Rulers, Cities and City-Life in Iran and The Neighboring Countries Program, Abstracts and Profiles.* – Tokyo: Institute of Oriental Culture, University of Tokyo, 2009. – 22 p.
- 33 Beckwith Christopher I. *A Note on the Name and Identity of the Junghars // Mongolian Studies.* – 2007. – Vol. 29. – P. 41-45.
- 34 Takahiro Onuma. *The Development of the Junghars and the Role of Bukharan Merchants // Journal of Central Eurasian Studies.* – 2011. – Vol. 2. – P. 83-100.
- 35 Khodarkovsky Michael. *Where two Worlds Met: the Russian State and the Kalmyk nomads, 1600-1771.* Ithaca: Cornell University Press, 1992. – 278 p.
- 36 Perdue Peter C. *China Marches West: the Qing Conquest of Central Eurasia.* – Cambridge: Mass, 2005. – 725 p.
- 37 Zlatkin I.Ya. *Istoriya Dzhungarskogo hanstva 1635-1758.* – M.: Nauka, 1964. – 482 s.
- 38 Akiner Shirin. *The Formation of Kazakh Identity: from Tribe to Nation-State.* – London: Royal Institute of International Affairs, 1995. – 83 p.
- 39 Tulebaev T., Kurmanalina N. *Nomadic Empire and Its Enemy: The Views of English-speaking Historians // The Ninth International Conference on Eurasian Scientific Development: Proceedings of the Conference.* – Vienna, 2016. – P. 53-57.
- 40 Benson L., Svanberg I. *China's Last Nomads: the History and Culture of China's Kazaks.* – London: M.E. Sharpe, 1998. – 253 p.
- 41 Kalan E. *Against a Common Enemy: Jungar-Kazakh Political Relations and the Emergence of Kazakh Khanate (17th-18th Centuries)* // A.Ü. Tarih Araştırmaları Dergisi. – 2011. – Eylül. – P. 137-150.
- 42 Soucek Svat. *A history of Inner Asia.* – Cambridge: Cambridge University Press, 2000. – 369 p.
- 43 Frank Allen J. *The Qazaqs and Russia // The Cambridge History of Inner Asia the Chinggisid Age.* – Cambridge: Cambridge University Press, 2009. – P. 363-379.

МАЗМҰНЫ

Алиясова В.Н. ҚАЗАҚСТАН МҰРАЖАЙЛАРЫ ПАЛЕОНТОЛОГИЯЛЫҚ КОЛЛЕКЦИЯЛАРДЫ САҚТАУ ЖӘНЕ НАСИХАТТАУ ОРТАЛЫҚТАРЫ РЕТІНДЕ	8
Атығаев Н. XVI –XVIII ғғ. ҚАЗАҚ-ҮНДІС ҚАРЫМ-ҚАТЫНАСТАРЫ ТАРИХЫНА	17
Базарбаева Ғ.А., Жұмабекова Г.С. САРЫАРҚАНЫҢ КӨНЕ ТҰРҒЫНДАРЫНЫҢ ӨНЕРІНДЕГІ ЗООМОРФТЫ БЕЗЕНДІРІЛГЕН ЗАТТЫҢ АТРИБУЦИЯСЫ.....	31
Бисембаев А.А. ОЙЫЛДЫҢ ОРТА АҒЫСЫНДАҒЫ ҚҰМДЫ МАССИВТЕН ЖАҢА ТАБЫЛҒАН «ЕЖЕЛГІ ВЕНГРЛЕР» ТОРЕВТИКАСЫ.....	38
Жұмабекова Г.С., Бейсенов А.З., Базарбаева Ғ.А. «ТАУЛАР БЕЛДЕУ» КӨНЕ ТҰРҒЫНДАРЫ МӘДЕНИЕТІНДЕГІ МЫСЫҚ ТҰҚЫМДАС ЖЫРТҚЫШТАР БЕЙНЕЛЕРІ.....	45
Исеналинов А.Р. ҚАЗАҚСТАНДЫҚТАРДЫҢ МГИНСК-СИНЯВИНСК ЖОТАСЫНДАҒЫ ШАЙҚАСТАРҒА ҚАТЫСУЫ.....	52
Касенова Б.Б., Келдібаева Д.Р. ОҢТҮСТІК-ШЫҒЫС АЗИЯДАҒЫ ҚЫТАЙДЫҢ ГЕОСОЯСИ МҮДДЕЛЕРІ.....	60
Қозғамбаева Г.Б. ДҮНИЕЖҮЗІ ҚАЗАҚТАРЫНЫҢ БАСЫН ҚОСҚАН ТҰҢҒЫШ ҚҰРЫЛТАЙДЫҢ ШАҚЫРЫЛУЫНЫҢ ТАРИХИ МАҢЫЗЫ (25 ЖЫЛ).....	72
Күлсариева С.П., Боранбаева Ж.А. ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ ПОСТКЕҢЕСТІК ЭТНИКАЛЫҚ БІРЕГЕЙЛІК.....	77
Кұрманалина Н.Н. ҚАЗАҚ-ЖОҢҒАР ҚАТЫНАСЫ АЛЫС ШЕТЕЛ ЗЕРТТЕУШІЛЕРІНІҢ ЕҢБЕКТЕРІНДЕ.....	89
Легкий Д.М. «ОЛ СІБІР МЕН ҚАЗАҚСТАННЫҢ ШЕКАРАСЫНДА ҚОСТАНАЙ ҚАЛАСЫНА ҚОНЫСТАНДЫ» МИХАИЛ БАХТИННИҢ ҚУҒЫНДАЛУ ТАРИХЫ: ПРОБЛЕМАЛАР, ІЗДЕНІСТЕР.....	100
Мамыров Т.Б., Артюхова А.О. АҚТӨБЕ ОБЛЫСЫ ТАРИХИ-ӨЛКЕТАНУ МУЗЕЙІ ҚОРЫНДАҒЫ ТАС ҚҰРАЛ- ЖАБДЫҚТАР КОЛЛЕКЦИЯСЫН ЗЕРТТЕУ.....	110
Марьяшев А.Н., Горячев А.А. СОЛТҮСТІК ТЯНШАНЬ ҚОЛА ДӘУІРІ ҚОНЫСТАРЫН ЗЕРТТЕУ.....	115
Нүрсұлтанова Л.Н., Санатова М.К. ЕУРОПА ЖӘНЕ ЕУРАЗИЯ АЙМАҒЫНДАҒЫ ИНТЕГРАЦИЯЛЫҚ ҮРДІСТЕРДІҢ НЕГІЗГІ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ.....	129
Омарбаев Ы.Қ. ҰОС КЕЙІНГІ КЕҢЕС АЗАМАТТАРЫНЫҢ РЕПАТРИАЦИЯЛАНУЫ ЖӘНЕ ОНДАҒЫ ПАСПОРТ ҚЫЗМЕТІНІҢ КӨРІНСІ.....	142
Омарбеков Т., Отарбаева А.Б. «ЖІБЕК ЖОЛЫНЫҢ» ДҮНИЕЖҮЗІ ТАРИХЫНДАҒЫ МАҢЫЗЫ.....	149
Онғарұлы А. ЖЕТІСУ САҚТАРЫНЫҢ ДҮНИЕТАНЫМЫНДАҒЫ ІРІ ОБАЛАРДЫҢ АЛАР ОРНЫ.....	159
Оразбаева А.И. ЕУРАЗИЯ КӨШПЕНДІЛЕРІНІҢ "СОҒЫС" ФИЛОСОФИЯСЫ.....	166
Орынбаева Г.У. ЕКІНШІ ДҮНИЕЖҮЗІЛІК СОҒЫС КЕЗІНДЕГІ ҚАЗАҚСТАНДЫҚ АУЫЛДЫҢ КҮНДЕЛІКТІ ӨМІРІ (ҚОСТАНАЙ ОБЛЫСЫНЫҢ МЫСАЛЫНДА).....	177
Өтепова Г. «ҮШ ЖҮЗ» ҰЛТТЫҚ ПАРТИЯНЫҢ ТАРИХЫНАН (ПАРТИЯНЫҢ ҚАЛЫПТАСТЫРУ 100 ЖЫЛДЫҒЫНА АРНАЛҒАН).....	194

Төлеубаев Ә.Т. ҚАЗАҚТЫҢ АСПАН ӘЛЕМІНЕ БАЙЛАНЫСТЫ ТҮСІНІКТЕРІ, ҒҰРЫПТАРЫ.....	210
Хамитова М.А. ТЫҢ АРДАГЕРІ КӨМШАТ ДӨНЕНБАЕВА ТУРАЛЫ ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ МЕМЛЕКЕТТІК ОРТАЛЫҚ МУЗЕЙІ ҚОРЫНДАҒЫ КЕЙБІР ДЕРЕКТЕР.....	221
Хасенова Б.М. АРЫСТАН БЕТПЕРДЕЛІ БІЛЕЗІКТЕР: БІР ӘШЕКЕЙДІҢ ТАРИХЫНАН.....	226
Хасенова Б.М. ҚИМАҚ ҚАҒАНАТЫНДАҒЫ ДІН МӘСЕЛЕСІ: ТОРЕВТИКА ДЕРЕКТЕРІ.....	230
Шахидулла Д.М., Мұхажанова Т.Н. ТӘУЕЛСІЗДІК ЖЫЛДАРЫНДА ҚАЗАҚ-ТҮРІК МӘДЕНИ БАЙЛАНЫСТАРЫНЫҢ ЖАҒАРУЫ.....	234

СОДЕРЖАНИЕ

Алиясова В.Н. МУЗЕИ КАЗАХСТАНА КАК ЦЕНТРЫ СОХРАНЕНИЯ И ПОПУЛЯРИЗАЦИИ ПАЛЕОНТОЛОГИЧЕСКИХ КОЛЛЕКЦИЙ	8
Атыгаев Н. К ИСТОРИИ КАЗАХСКО-ИНДИЙСКИХ ВЗАИМООТНОШЕНИЙ В XVI-XVIII ВВ.....	17
Базарбаева Г.А., Жумабекова Г.С. К АТРИБУЦИИ ЗООМОРФНО ДЕКОРИРОВАННОГО ПРЕДМЕТА В ИСКУССТВЕ ДРЕВНЕГО НАСЕЛЕНИЯ САРЫАРКИ.....	31
Бисембаев А.А. НОВЫЕ НАХОДКИ «ДРЕВНЕВЕНГЕРСКОЙ» ТОРЕВТИКИ ИЗ ПЕСЧАНЫХ МАССИВОВ СРЕДНЕГО ТЕЧЕНИЯ УИЛА.....	38
Джумабекова Г.С., Бейсенов А.З., Базарбаева Г.А. ИЗОБРАЖЕНИЯ КОШАЧЬИХ ХИЩНИКОВ В КУЛЬТУРЕ ДРЕВНЕГО НАСЕЛЕНИЯ «ПОЛОСЫ ГОР».....	45
Исеналинов А.Р. УЧАСТИЕ КАЗАХСТАНЦЕВ В СРАЖЕНИЯХ НА МГИНСКО-СИНЯВИНСКОМ ВЫСТУПЕ.....	52
Касенова Б.Б., Келдибаева Д.Р. ГЕОПОЛИТИЧЕСКИЕ ИНТЕРЕСЫ КИТАЯ В ЮГО-ВОСТОЧНОЙ АЗИИ.....	60
Козгамбаева Г.Б. ИСТОРИЧЕСКОЕ ЗНАЧЕНИЕ ПЕРВОГО ВСЕМИРНОГО КУРУЛТАЯ КАЗАХОВ.....	72
Кульсариева С.П., Боранбаева Ж.А. ПОСТСОВЕТСКАЯ ЭТНИЧЕСКАЯ ИДЕНТИЧНОСТЬ В КАЗАХСТАНЕ.....	77
Курманалина Н.Н. КАЗАХСКО-ДЖУНГАРСКИЕ ВЗАИМООТНОШЕНИЯ В ТРУДАХ ИССЛЕДОВАТЕЛЕЙ ДАЛЬНЕГО ЗАРУБЕЖЬЯ.....	89
Легкий Д.М. «ПОСЕЛИЛСЯ НА ГРАНИЦЕ СИБИРИ И КАЗАХСТАНА В Г. КУСТАНАЕ» ИСТОРИЯ ССЫЛКИ МИХАИЛА БАХТИНА: ПРОБЛЕМЫ, ПОИСКИ.....	100
Мамиров Т.Б., Артюхова А.О. ИЗУЧЕНИЕ КОЛЛЕКЦИЙ КАМЕННОГО ИНВЕНТАРЯ В ФОНДАХ АКТЮБИНСКОГО ОБЛАСТНОГО ИСТОРИКО-КРАЕВЕДЧЕСКОГО МУЗЕЯ.....	110
Марьяшев А.Н., Горячев А.А. ВОПРОСЫ ИЗУЧЕНИЯ ПОСЕЛЕНИЙ ЭПОХИ БРОНЗЫ СЕВЕРНОГО ПРИТЯНЬШАНЯ.....	115
Нурсултанова Л.Н., Санатова М.К. ОСНОВНЫЕ ОСОБЕННОСТИ ИНТЕГРАЦИОННЫХ ПРОЦЕССОВ В ЕВРОПЕЙСКОМ И ЕВРАЗИЙСКОМ РЕГИОНЕ.....	129
Омарбаев И.К. РЕПАТРИАЦИЯ СОВЕТСКИХ ГРАЖДАН ПОСЛЕ ВОВ И ОТРАЖЕНИЕ В НЕЙ ПАСПОРТНОЙ СЛУЖБЫ.....	142
Омарбеков Т., Отарбаева А.Б. ЗНАЧЕНИЕ ШЕЛКОВОГО ПУТИ В МИРОВОЙ ИСТОРИИ.....	149
Онгарулы А. МЕСТО КРУПНЫХ КУРГАНОВ В МИРОВОЗЗРЕНИИ САКОВ ЖЕТЫСУ	159
Оразбаева А.И. ФИЛОСОФИЯ «ВОЙНЫ» КОЧЕВНИКОВ ЕВРАЗИИ.....	166
Орынбаева Г.У. ПОВСЕДНЕВНАЯ ЖИЗНЬ КАЗАХСТАНСКОГО СЕЛА В ПЕРИОД ВТОРОЙ МИРОВОЙ ВОЙНЫ (НА ПРИМЕРЕ КУСТАНАЙСКОЙ ОБЛАСТИ).....	177
Отеева Г. ИЗ ИСТОРИИ НАЦИОНАЛЬНОЙ ПАРТИИ «УШ ЖУЗ» (К 100-ЛЕТИЮ ОБРАЗОВАНИЯ ПАРТИИ).....	194
Толеубаев А.Т. КАЗАХСКИЕ ПОНЯТИЯ, ОБРЯДЫ, СВЯЗАННЫЕ С НЕБЕСНЫМ МИРОМ.....	210

Хамитова М.А. НЕКОТОРЫЕ МАТЕРИАЛЫ О ВЕТЕРАНЕ ЦЕЛИНЫ КАМШАТ ДОНЕНБАЕВОЙ ИЗ ФОНДОВ ЦЕНТРАЛЬНОГО ГОСУДАРСТВЕННОГО МУЗЕЯ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН.....	221
Хасенова Б.М. БРАСЛЕТЫ С ЛЬВИНЫМИ ЛИЧИНАМИ: К ИСТОРИИ ОДНОГО УКРАШЕНИЯ.....	226
Хасенова Б.М. К ВОПРОСУ О РЕЛИГИИ В КИМАКСКОМ КАГАНАТЕ: ДАННЫЕ ТОРЕВТИКИ.....	230
Шахидулла Д.М., Мұхажанова Т.Н. ВОЗОБНОВЛЕНИЕ КАЗАХСКО-ТУРЕЦКИХ КУЛЬТУРНЫХ ОТНОШЕНИЙ В ГОДЫ НЕЗАВИСИМОСТИ.....	234

CONTENTS

Aliyassova V.N. MUSEUMS OF KAZAKHSTAN AS CENTERS OF PRESERVATION AND POPULARIZATION OF PALEONTOLOGICAL COLLECTIONS.....	8
Atygaev N. ON THE HISTORY OF KAZAKH-INDIAN RELATIONS IN THE XVI-XVIII CENTURY.....	17
Bazarbayeva G.A., Jumabekova G.S. ON THE ATTRIBUTION OF A ZOOMORPHICALLY DECORATED SUBJECT IN THE ART OF THE SARYARKA ANCIENT POPULATION.....	31
Bissembayev A.A. NEW FINDINGS OF THE "ANCIENT HUNGARIAN" TOREVTIKA FROM THE SANDY MASSIF THE FLOW OF THE RIVER OIL.....	38
Jumabekova G.S., Beisenov A.Z., Bazarbayeva G.A. THE ANIMAL IMAGES IN THE CULTURE OF THE ANCIENT POPULATION OF THE "STRIP OF MOUNTAINS".....	45
Icenalinov A.R. PARTICIPATION OF KAZAKHSTANIS IN THE BATTLES ON THE MGINSKO-SINYAVINSKY SALIENT.....	52
Kasenova B.B., Keldibayeva D.R. CHINA'S GEOPOLITICAL INTERESTS IN THE SOUTH-EAST ASIA.....	60
Kozghambayeva G.B. HISTORICAL SIGNIFICANCE OF THE FIRST WORLD KURULTAY OF KAZAKHS.....	72
Kulsariyeva S.P., Boranbayeva Zh.A. POST-SOVIET IDENTITY IN KAZAKHSTAN.....	77
Kurmanalina N.N. THE KAZAKH-DZHUNGAR RELATIONSHIPS IN THE WORKS OF 'FAR ABROAD' RESEARCHERS.....	89
Legkij D.M. "SETTLED DOWN ON THE BOUNDARY OF SIBERIA AND KAZAKHSTAN IN KOSTANAI CITY" THE EXILE HISTORY OF MIKHAIL BAKHTIN: THE PROBLEMS AND SURVEY.....	100
Mamirov T.B., Artuhova A.O. STUDYING COLLECTIONS OF STONE IMPLEMENTS IN FUNDS OF AKTOBE REGIONAL MUSEUM OF LOCAL HISTORY.....	110
Mar'yashev A.N., Goryachev A.A. QUESTIONS OF STUDY OF SETTLEMENTS OF EPOCH OF BRONZE OF NORTH TIEN SHAN.....	115
Nursultanova L.N., Sanatova K. THE MAIN FEATURES OF INTEGRATION PROCESSES IN EUROPEAN AND EURASIAN REGIONS.....	129
Omarbaev Y.K. РЕПАТРИАЦИЯ СОВЕТСКИХ ГРАЖДАН ПОСЛЕ ВОВ И ОТРАЖЕНИЕ В НЕЙ ПАСПОРТНОЙ СЛУЖБЫ.....	142
Omarbekov T., Otarbayeva A.B. ЗНАЧЕНИЕ ШЕЛКОВОГО ПУТИ В МИРОВОЙ ИСТОРИИ.....	149
Onggaruly A. THE PLACE OF LARGE MOUNDS IN THE WORLDVIEW OF THE ZHETYSU SAKS.....	159
Orazbayeva A.I. THE PHILOSOPHY OF THE "WAR" OF THE NOMADS OF EURASIA.....	166
Orinbayeva G.U. EVERYDAY LIFE OF A KAZAKH VILLAGE DURING THE SECOND WORLD WAR (ON THE EXAMPLE OF THE KOSTANAY REGION).....	177
Otepova G. FROM THE HISTORY OF THE NATIONAL PARTY "USH ZHUZ" (TO THE 100-TH ANNIVERSARY OF THE FORMATION OF THE PARTY).....	194
Toleubaev A.T. KAZAKH CONCEPTS AND RITUALS RELATED TO THE CELESTIAL WORLD.....	210

Khamitova M.A. SOME MATERIALS ABOUT THE VETERAN OF THE VIRGIN LANDS DEVELOPMENT KAMSHAT DONENBAYEVA FROM THE FUNDS OF THE CENTRAL STATE MUSEUM OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN.....	221
Khasenova B.M. BRACELETS WITH LION IMAGES: ON THE HISTORY OF ONE OF THE PIECES OF JEWELLERY	226
Khasenova B.M. ON THE QUESTION OF RELIGION IN THE KIMAK KHAGANATE: TOREUTICS DATA.....	230
Shahidulla D., Mukhazhanova T. RENEWAL OF KAZAKH-TURKISH CULTURAL RELATIONS IN THE YEARS OF INDEPENDENCE.....	234

EDU.E-HISTORY.KZ

электрондық ғылыми журналы

2017. 3(11)

Бас редактор: Қабылдинов З.Е.

Компьютерде беттеген: Зикирбаева В.С.

Жарияланған күні: 30.09.2017.

Пішімі 70x100/16. Баспа табағы 26,6.

Құрылтайшысы және баспагері:

Қазақстан Республикасы Ғылым және жоғары білім министрлігі Ғылым комитеті

Ш.Ш. Уәлиханов атындағы Тарих және этнология институты ШЖҚ РМК

Редакция мен баспаның мекен-жайы:

050010, Қазақстан Республикасы, Алматы қ., Шевченко көш., 28-үй

ҚР ҒЖБМ ҒК Ш.Ш. Уәлиханов атындағы Тарих және этнология институты ШЖҚ РМК

Тел.: +7 (727) 261-67-19, +7 (727) 272-47-59

E-mail: edu.history@bk.ru.

Журнал сайты: <https://edu.e-history.kz>

Ш.Ш. Уәлиханов ат. ТЖЭИ басылған:

050010 Қазақстан Республикасы, Алматы қ., Шевченко көш., 28-үй